

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ПСИХОЛОГІЇ, ІСТОРІЇ ТА СОЦІОЛОГІЇ
КАФЕДРА ІСТОРІЇ, АРХЕОЛОГІЇ ТА МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ**

**ВПЛИВ НАТО НА МІЖНАРОДНУ СИТУАЦІЮ
(ДРУГА ПОЛ. XX – ПОЧ. XXI СТ.)**

Кваліфікаційна робота (проект)

на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

Виконав:

здобувач 07-441 групи
Спеціальності 014 Середня освіта
Спеціалізації 014.03 Історія
Освітньо-професійної програми
Середня освіта (історія)
Тусюк Ілля Дмитрович

Керівник

доктор історичних наук,
професор Водотика С. Г.

Рецензентка

кандидатка історичних наук,
доцентка Коновалова Г. В.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ІСТОРИОГРАФІЯ ПРОБЛЕМИ.....	6
РОЗДІЛ 2. ЗАГРОЗИ ТА ВИКЛИКИ З ЯКИМИ ЗІТКНУЛОСЬ НАТО.....	10
РОЗДІЛ 3. ДІЇ НАТО ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ В СВІТІ.....	15
ВИСНОВКИ.....	26
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	30
ДОДАТКИ	
ДОДАТОК А.....	33
ДОДАТОК Б.....	34
ДОДАТОК В.....	35

ВСТУП

Актуальність теми дослідження зумовлена тим, що з моменту свого створення НАТО зробила більше, ніж будь-яка інша організація, для просування демократії, миру та безпеки в Північноатлантичному регіоні та світі вцілому.

Події в Україні, починаючи з 2014 року та, особливо, 2022 року яскраво показали, що неправильна оцінка безпекової ситуації, як Україною так і таким потужним військовим альянсом, навколо може призвести до жахливих наслідків як для Європи так і певною мірою для цілого світу. Тому досить актуальним виглядає питання дослідження реакції і відповіді НАТО на виклики та загрози з яким блок стикався протягом всього свого існування та як реакція на ці проблеми впливала на військово-політичне становище у світі.

Мета дослідження полягає в дослідженні впливу НАТО на міжнародну ситуацію в контексті протистояння загрозам миру та безпеки в світі.

Мета дослідження зумовила постановку наступних завдань:

- 1) дослідити та проаналізувати науково-джерельну базу й історіографію та оцінити ступінь вивчення теми;
- 2) розглянути загрози та виклики з якими довелось зіткнутися НАТО з моменту свого заснування;
- 3) дослідити вплив НАТО на військово-політичну ситуацію в світі.
- 4) дати оцінку впливу НАТО на міжнародну військово-політичну ситуацію

Об’єкт дослідження – міжнародна ситуація в другій пол. ХХ – поч. ХХІ ст.

Предмет дослідження – загрози та виклики з якими зіткнулось НАТО як безпековий альянс в другій пол. ХХ – поч. ХХІ ст. та особливості боротьби з ними

Методологічні засади роботи становлять принципи історизму, об’єктивності та системності.

У процесі проведеного дослідження були використані такі методи: загальнонаукові (класифікації, типологізації, описовий, структурно-системний), спеціальні наукові (історичний, хронологічний, порівняльний, проблемно-тематичний, ретроспективний) методи.

Джерельною базою роботи є законодавчі акти, прийняті НАТО, які стосуються безпекових питань Альянсу в регіоні [1–3, 26] та для ілюстративних додатків використано веб-ресурси [27-28]

Історіографія питання. В роботі використовується наукова література, здебільшого закордонних дослідників [4–25].

Хронологічні рамки: 4 квітня 1949 р. – 2022 р.

Територіальні межі: у роботі розглядається територія держав, які входили до НАТО в період з 1949 р. до 2022 р., а саме країни Центральної, Західної, Східної та Південної Європи, а також США, Канада та Туреччина. Також в роботі згадуються країни, які не є членами НАТО, але беруть участь в розширеному партнерстві та/або мають активну взаємодію та співпрацю з організацією, а саме Україна та Грузія. Окрему увагу, як противнику Альянсу, приділено СРСР (а після припинення його існування Росії і Білорусі) та території країн які входили до ОВД. Також згадується Корейський півострів, В’єтнам та Близький Схід.

Структура роботи: робота складається зі змісту, вступу, 3 розділів, висновків, списку використаних джерел — 28 позицій з яких джерел — 3 позиції, загальний об’єм — 35 сторінок.

Практичне значення: практичне значення полягає в тому, що її результати можуть бути використані в узагальнюючих працях з Історії Північної та Західної Європи, Історії Північної Америки, військової історії, політології, а також під час вивчення навчального предмету «Всесвітня історія». Також є можливість подальшого використання матеріалів студентами при підготовці лекційних та практичних занять, а також шкільним вчителям як опорного матеріалу для своїх доповідей, проведень відповідних занять та позакласних заходів.

РОЗДІЛ 1.

ІСТОРИОГРАФІЯ ПРОБЛЕМИ

Історіографія до теми роботи зосереджується на дослідженні ролі та впливу НАТО на політику та безпеку в Європі та світі вцілому. Вона охоплює період з другої половини ХХ століття до початку ХХІ століття, коли НАТО було створено, переживало розширення, а також займалося різними операціями військового та миротворчого характеру.

Україномовна література на тему впливу НАТО на міжнародну ситуацію зосереджена переважно на дослідженні взаємовідносин між НАТО та Росією. Аналізуються проблеми з безпекою в Європі, наслідки війни в Україні, зростання напруження між Заходом та Сходом. Досліджуються різні аспекти взаємодії НАТО з іншими міжнародними організаціями, зокрема Європейським Союзом, ООН та іншими регіональними блоками [4, 5 с. 415-417].

Англомовна література присвячена в основному аналізу ролі НАТО у забезпеченні безпеки та стабільності в різних регіонах світу, зокрема у Середземномор'ї, Афганістані та на Близькому Сході. Досліджуються проблеми з тероризмом та нестабільністю, з якими зіткнулася НАТО після завершення холодної війни.

Загалом, дослідження проблеми впливу НАТО на міжнародну ситуацію є активною та динамічною галуззю наукової діяльності, яка вимагає постійного оновлення та розширення знань та підходів.

В історіографії на дану тему виокремлюють кілька підходів до дослідження. Один з них – це дослідження ролі НАТО у створенні та збереженні стабільності та безпеки в Європі. Цей підхід зосереджується на дослідженні різних механізмів та інструментів, які використовує

НАТО для забезпечення миру та стабільності в регіоні. Серед таких інструментів можна виділити розгортання військових сил, проведення спільних військових навчань та співпрацю з іншими країнами та міжнародними організаціями.

Автори даного підходу, який базується на реалістичній парадигмі, найчастіше вивчають вплив НАТО на міжнародну ситуацію з погляду геополітики, балансу сил та стратегічної стабільності. До таких авторів можна віднести знаменитих геополітиків Генріка Кіссінджера та Збігнева Бжезінського, які вважають, що НАТО є інструментом для збереження стратегічної стабільності в Європі та забезпечення безпеки США [7, 14 с. 112-113].

Інший підхід до дослідження – це дослідження відносин між НАТО та іншими позаблоковими країнами, та особливо, Росією. Цей підхід зосереджується на дослідженні взаємовідносин між двома сторонами, зокрема на розумінні та взаємодії між ними, в тому числі на взаємодії в питаннях безпеки, а також на взаємовідносинах з іншими країнами та міжнародними організаціями. Окрім того дуже важливим є питання дослідження і різного роду проблем у відносинах між Альянсом та іншими сторонами.

Автори другого підходу, який базується на інституціональній парадигмі, звертають увагу на роль НАТО як міжнародної організації в сучасній міжнародній системі. Вони вивчають механізми функціонування НАТО, її взаємодію з іншими міжнародними організаціями та країнами, а також вплив НАТО на демократію та права людини. Серед авторів другого підходу можна виділити Джефрі Саймона, Джуліана Ліндлі-Френча та інших [15, 22 с. 224-228].

Третій підхід полягає в аналізі конкретних дій та рішень НАТО в різних кризових ситуаціях, таких як війна в Іраку 2003 року, війна в

Афганістані, операцію в Лівії, санкції проти Росії тощо. Такий підхід дає змогу з'ясувати, як НАТО реалізує свої завдання з підтримки міжнародної стабільності та безпеки.

Наприклад, вивчення дій НАТО під час війни в Іраку дозволяє з'ясувати, як НАТО реагувало на цю кризу, які рішення були прийняті щодо війни та як вони вплинули на міжнародну ситуацію. Аналіз війни в Афганістані може розкрити, як НАТО працювала в рамках міжнародного коаліційного підходу до забезпечення безпеки в Афганістані та які були досягнуті результати.

Третій підхід також дозволяє оцінити ефективність НАТО у виконанні своїх завдань, а також виявити проблеми та недоліки в діяльності організації. Наприклад, дослідження санкцій проти Росії можуть показати значення санкцій для покарання і стримування російської агресії, а також побачити вплив від їх запровадження на економічну ситуацію в країнах ЄС.

Отже, третій підхід є цікавим і перспективним у вивченні впливу НАТО на міжнародну ситуацію, оскільки дозволяє дослідити не тільки формальні документи та заяви, а й конкретні дії і поведінку держав у різних міжнародних конфліктах та кризах. Такий підхід дає змогу зрозуміти справжні наміри і мотивації держав-членів НАТО, а також відповісти на запитання про те, наскільки ефективним є НАТО як об'єднання держав у забезпеченні безпеки та стабільності в міжнародному просторі.

Проте, третій підхід також має свої обмеження. Для його успішного використання необхідно мати доступ до великої кількості інформації, аналіз якої може бути дуже складним та часоємним. Крім того, інтерпретація дій держав може бути досить суб'єктивною, оскільки багато

дій можуть бути сприйняті по-різному залежно від контексту та інших обставин.

У будь-якому разі, третій підхід є важливим внеском у вивчення впливу НАТО на міжнародну ситуацію, і може допомогти більш глибоко зрозуміти роль цього об'єднання у сучасному світі.

У рамках третього підходу до вивчення впливу НАТО на міжнародну ситуацію виділяються наступні автори: Хав'єр Солана – колишній Генеральний секретар НАТО та колишній Європейський високий представник з питань Загальної зовнішньої політики та політики безпеки [23]. У своїх працях Солана розглядає спільний вплив Європейського Союзу та НАТО на забезпечення міжнародної безпеки та варіанти вирішення кризових ситуацій в питаннях безпеки в Євроатлантичному регіоні. Роберт Купер – американський історик та політичний діяч. У своїй книзі «The Breaking of Nations: Order and Chaos in the Twenty-First Century» Купер висловлює думку, що НАТО зберігає свою значущість у сучасному світі та необхідність його існування відтворюється через нестабільність в південній частині Європи, в Україні та на Близькому Сході [9 с 57-63]. Семюель Гантінгтон – американський політолог. У своїй книзі «The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order» Гантінгтон висловлює думку, що НАТО може стати інструментом у боротьбі за світове лідерство між Заходом та іншими цивілізаціями [11 с. 160-162].

Таким чином, у роботі, виходячи з її теми та завдань дослідження, здебільшого буде використовуватися саме третій підхід як найбільш оптимальний для повного її розкриття, та як той, джерельна база якого дає можливість більш повно показати саме практичне значення діяльності НАТО на міжнародну ситуацію протягом всього існування Альянсу.

РОЗДІЛ 2.

ЗАГРОЗИ ТА ВИКЛИКИ З ЯКИМИ ЗІТКНУЛОСЬ НАТО

Відносини між СРСР та країнами Заходу були досить напруженими в період після Другої світової війни. Саме тоді почали формуватися різні блоки держав, які розглядали один одного як загрозу для своєї безпеки.

Перші кроки до створення НАТО були зроблені в 1947 році, коли було утворено Декларацію про колективну безпеку [17 с 6-8]. У цьому документі було зазначено, що колективна безпека є найважливішим завданням, яке має бути реалізовано для забезпечення миру та стабільності в світі. Однак, остаточне рішення про створення НАТО було прийняте в 1949 році [1].

Зараз на питання «Що таке НАТО?» можна відповісти наступною тезою – це військово-політичний альянс, який був створений 4 квітня 1949 року за участю 12 країн Північної Америки та Європи з метою забезпечення колективної безпеки. Зараз НАТО складається з 30 країн-членів, які спільно працюють над забезпеченням безпеки та оборони своїх країн, а також співпрацюють з партнерами у різних регіонах світу. Основними принципами НАТО є колективна оборона, демократія, свобода та права людини, принципи правової держави, розвиток науки та технологій

Саме створення НАТО було спрямоване на те, щоб протистояти радянському загарбництву та забезпечити мир і стабільність в Європі. В той час радянський союз досить активно розширював свої впливові зони в Європі, тому країни Заходу вирішили створити спільну систему оборони від можливої агресії [17 с. 10].

У період Холодної війни (1946-1991) НАТО мусило відігравати ключову роль у забезпеченні безпеки та стабільності в регіоні та за його межами.

Одним з перших випробувань для НАТО була Корейська війна (1950-1953). Альянс надавав підтримку Південній Кореї проти комуністичної Північної Кореї, яка підтримувалася СРСР та Китаєм. Конфлікт закінчився своєрідним компромісом, розділивши Корею по 38-й паралелі, але водночас його наслідком стала збройна гонка між США та СРСР [20 с. 34-36].

Крім Корейської війни, НАТО стикалася з різними загрозами та викликами протягом Холодної війни. Наприклад, однією з найбільших загроз для НАТО була потенційна можливість виникнення збройних конфліктів у Європі та ймовірність вторгнення СРСР у західноєвропейські країни.

Після Корейської війни НАТО одним з таких випадків стало введення у 1956 році радянських військ та його союзників по Варшавському договору в Угорщину у відповідь на антикомуністичне повстання у країні. У 1961 році СРСР побудував Берлінський мур, який розділив місто на Східний та Західний Берлін, що спричинило нове напруження відносин між СРСР та країнами Заходу, у тому числі членами НАТО [7 с. 145-151].

Одним з ключових викликів для НАТО в Холодній війні була також необхідність зберегти єдність та співпрацю між країнами-членами. Наприклад, після приходу до влади президента Франції Шарля де Голля у 1958 році, Франція вийшла з військової структури НАТО та вимагала повернення суверенітету над своїм військовим потенціалом. Це призвело до складнощів у діяльності НАТО та змусило інші країни-члени зосередитися на зміцненні своєї єдності та співпраці [19 с. 208].

У 1962 році виникла Карибська криза, коли СРСР, у відповідь на розміщення американських ракет в Туреччині, розмістила свої ракети на Кубі, що було сприйнято як загрозу для США та інших країн-членів НАТО. Це призвело до особливо сильного напруження відносин між США та СРСР, що тривало до 1980-х років.

Як наслідок НАТО зосередило свої зусилля на концепції ядерного стримування, зосереджуючи увагу на розробці нових видів ядерної зброї та розміщенні ядерних бойових головок на території країн-членів НАТО. Це було зроблено з метою захисту від можливої ядерної агресії СРСР у випадку якщо останній наважиться на подальшу ескалацію [13 с. 581-584].

В 1968 році повторилася ситуація з придушенням Угорського повстання, але вже на території Чехословаччини, що, знову ж таки, не сприяло покращенню відносин між СРСР та НАТО [22 с. 197-199].

У 1979 році СРСР вторглася в Афганістан, що стало ще однією загрозою для НАТО. У відповідь на це, США та інші країни-члени НАТО почали надавати підтримку афганським повстанцям, які протистояли цьому вторгненню [21 с. 336-339].

Але після завершення Холодної війни НАТО хоч і вийшло переможцем з протистояння із СРСР, проте зіткнулося з рядом нових викликів та випробувань, які стали своєрідним тестом для альянсу та його ролі в міжнародних відносинах. Деякі з найбільших випробувань для НАТО після завершення Холодної війни включають:

1. Конфлікти на Близькому Сході та в Північній Африці: У 1990-х та на початку 2000-х років НАТО було задіяно в конфліктах на Близькому Сході, Югославії та в Північній Африці, таких як війна в Іраку (2003-2011), війна в Афганістані (2001-2021) або військова операція в Лівії (2011). Ці конфлікти були важким випробуванням

для НАТО, оскільки вони змусили альянс переосмислити свою роль та стратегію в міжнародній політиці [6, 20 с. 215, 248-249].

2. Російська агресія: У 2008 році Росія розпочала вторгнення до Грузії, а у 2014 році анексувала Крим та розпочала війну на сході України, який у 2022 році переріс у повномасштабне вторгнення в Україну. Цей конфлікт став найбільшою випробуванням для НАТО після завершення Холодної війни, оскільки він показав, що Росія може використовувати військову силу для здійснення своїх територіальних загарбань [10].
3. Терористичні загрози: Після терористичних атак 11 вересня 2001 року в США, НАТО включило боротьбу з тероризмом до своїх основних пріоритетів.

Терористична загроза стала найбільш актуальною проблемою для НАТО після терактів 11 вересня 2001 року в США. Альянс зрозумів, що терористичні групи можуть стати загрозою для безпеки світу та що необхідна спільна боротьба з цим явищем. У відповідь на цю загрозу, НАТО створило нові структури, включаючи Спільну декларацію про боротьбу з тероризмом, Спільний центр боротьби з тероризмом та Військовий комітет з тероризму [18 с. 73].

НАТО також долучилось до проведення операцій з боротьби з тероризмом в Афганістані, де було розгорнуто міжнародну місію з миротворчих сил. У 2003 році НАТО відправило свої сили в Ірак для допомоги відновленню безпеки та стабільності у регіоні. Альянс також забезпечував допомогу в боротьбі з тероризмом в Європі, включаючи розвідку та обмін інформацією між країнами-членами [18 с. 104-105].

НАТО додатково зосереджувалося на боротьбі з проблемою більш широкого масштабу, а саме на боротьбі з розповсюдженням ядерної зброї. У 2010 році НАТО винесло до своїх пріоритетів боротьбу з ядерним

тероризмом та співпрацювало з іншими міжнародними організаціями для забезпечення глобальної безпеки.

РОЗДІЛ 3.

ДІЇ НАТО ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ В СВІТІ

З моменту свого заснування в 1949 році НАТО зосереджувало свої зусилля на забезпеченні військової безпеки в Європі. Так як НАТО це перш за все військовий альянс, то основним засобом впливу на ситуацію в світі були збройні сили країн членів НАТО. Їх спільне використання могло бути досягнуто виключно спільною координацією дій та постійними тренуваннями.

Військові навчання, які проводило НАТО, включали тисячі військовослужбовців з різних країн-членів та були спрямовані на зміцнення військових здібностей та підготовку до можливої війни. Крім того, НАТО вважало за необхідне підтримувати належний рівень військової готовності, щоб вчасно реагувати на будь-яку загрозу безпеці. Одними із найбільших навчань, проведених НАТО в Холодну війну, були маневри «Гренд-Слем» у лютому-березні 1952 року. Метою навчань було перевірити ефективність та можливість розгортання протичовнових сил, авіаносних ударних сил і конвоїв. На їх результатах, в листопаді цього ж року було проведено навчання «Лонгстеп» метою яких було розгортання військово-морських і десантних сил НАТО. В них було залучено більше 170 кораблів та 700 літаків [17 с. 89-91].

У вересні 1957 році було проведено одні з найбільших навчань НАТО в історії – «Страйкбек» в яких було задіяно понад 75000 військовослужбовців, а разом з іншими навчаннями які проходили паралельно на території від Туреччини до Новергії – понад 250 тисяч [20 с. 97-98].

Окрім того, НАТО разом з позаблоковими країнами партнерами, у період з 1997 по 2021 роки, проводили навчання «Сі бриз» під егідою

Міністерств оборони США та України. Їх метою є покращення співпраці і координації між країнами чорноморського регіону, окрім РФ, відпрацювання маневрів в морі і на суходолі.

Важливою частиною навчань були також вправи які допомагали забезпечити взаємодію між різними країнами-членами НАТО та можливість швидко розгорнути оперативні сили в разі нападу СРСР на якогось із членів Альянсу. Наприклад, з 1968 щорічно проводилися навчання з кодовою назвою «REFORGER». Ці тренування з управління військовими підрозділами та, перш за все, логістики були важливим елементом для розвитку співпраці та взаємодії між країнами-членами НАТО та забезпечували можливість швидко розгорнути сили на території ФРН. Вони проводилися до 1993 року, а найбільшого розмаху набули у 1988 році, коли було задіяно понад 125 тисяч військовослужбовців [12 с. 74].

Завдяки таким навчанням, країни-члени НАТО могли бути готові до будь-яких викликів та загроз, що можуть виникнути від СРСР та її союзників.

Окрім цього, вони також допомагали акцентувати увагу на необхідності збільшувати військовий бюджет країн-учасниць, що повинно було забезпечувало їх здатність впроваджувати нові військові технології та засоби забезпечення безпеки. Завдяки цьому, країни-члени НАТО стали відомі своїми високотехнологічними збройними силами та здатністю до більш швидкої та ефективної реакції на потенційні загрози.

Під час Холодної війни НАТО також здійснювало розвідувальну діяльність з метою збору інформації про можливі загрози для безпеки своїх країн-членів. Для опрацювання розвідінформації в Альянсі було створено оперативне командування – Allied Command Operations (ACO), яке була створена у 1952 році [26]. Воно відповідає за планування та

виконання всіх операцій Альянсу. Структура складається з невеликої кількості постійних штабів, кожен з яких виконує певну роль. Верховний головнокомандувач АСО НАТО в Європі – або SACEUR – бере на себе загальне командування операціями на стратегічному рівні та виконує свої обов'язки зі штабу в Монсі. Верховний штаб АСО в Європі, більш відомий як SHAPE [17 с. 45-48].

Однією з найважливіших розвідувальних операцій НАТО в Холодну війну було збирання інформації про радянську ядерну зброю та радянські війська загалом. Для цього були проведені спеціальні розвідувальні операції, включаючи використання шпигунських супутників та розвідувальних літаків.

Зібрана розвідувальна інформація була важливим джерелом для прийняття рішень військового та політичного характеру. В ході кризи на Кубі в 1962 році, саме розвідка НАТО зіграла ключову роль у забезпеченні безпеки країн-членів, збираючи інформацію про розміщення ракет СРСР на острові. Ця інформація допомогла США прийняти рішення про блокаду Куби, що дозволило уникнути можливої ядерної війни.

Крім того, НАТО використовувало розвідувальні операції для збору інформації про можливі загрози терористичних організацій, які виникали в різних країнах світу. Наприклад, у 1986 році була проведена операція «Ельдорадо Каньйон», під час якої НАТО спільно з розвідувальними службами США збрала інформацію про терористичні організації в Лівії і після цього за цими розвідданими було завдано авіаударів по військових об'єктах режиму М. Каддафі [18 с. 184-186].

Також країни-члени НАТО здійснювали військово-технічне співробітництво з метою забезпечення високої бойової готовності своїх військових сил. Співробітництво здійснювалося в різних напрямках, таких як розвиток нових військових технологій, створення нових зразків

зброї та бойової техніки, технічне забезпечення військових операцій та інше.

Одним з прикладів військово-технічного співробітництва країн-членів НАТО в період Холодної війни було створення програми розробки нових військових технологій. Програма була запущена в 1952 році та мала на меті спільно розробляти нові технології та зброю, які мали забезпечити кращу захистну та наступальну здатність країн-членів НАТО.

Також країни-члени НАТО здійснювали спільне виробництво бойової техніки та зброї. Наприклад, у 1969 році було створено програму під назвою «Tactical Fighter Experimental» (TFX), яка передбачала спільне виробництво бойових літаків для країн-членів НАТО. Програма виявилася досить успішною, і в результаті співробітництва був створений літак F-111 Aardvark [20, с. 164-169].

Крім того, країни-члени НАТО спільно вдосконалювали військову техніку та зброю, яка вже була на озброєнні. Наприклад, у 1980-х роках США та країни Європи спільно розробляли та вдосконалювали протитанкові ракетні системи, такі як TOW та Javelin. Також в цей період проводилися спільні військово-технічні проекти з розробки винищувачів та транспортних літаків, які були використовувані для підтримки військових операцій у різних країнах світу. Завдяки такому співробітництву країни-члени НАТО отримували можливість спільно розробляти та вдосконалювати техніку, що забезпечувало їм перевагу на полі бою та підвищувало їх здатність до колективного захисту.

Після закінчення Холодної війни, НАТО продовжило здійснювати свої функції з підтримки міжнародної безпеки і стабільності. Ключовими викликами для НАТО після Холодної війни стали:

1. Розширення НАТО: Після розпаду СРСР, багато країн Центральної та Східної Європи виявили бажання стати членами НАТО. У

результаті, відбулося розширення НАТО в 1999 і 2004 роках, коли до альянсу приєдналися Польща, Угорщина, Чехія, Словаччина, Болгарія, Румунія, Литва, Латвія і Естонія. Це сприяло зміцненню безпеки і стабільності в Європі, але також спричинило напруження у відносинах між Заходом і Росією [15 с. 154-156].

2. Антитерористичні операції: Після терористичних атак 11 вересня 2001 року, НАТО включила боротьбу з тероризмом до своїх основних пріоритетів. Альянс став активно діяти в Афганістані, де він очолював міжнародну коаліцію, щоб боротися з талібами та аль-каїдою.
3. Кібербезпека: У світі стало все більше кібератак на різні установи, компанії та громадян. НАТО розробляє стратегії для боротьби з кіберзагрозами, забезпечення кібербезпеки та захисту від кібератак [24 с. 28-36].
4. Військова присутність: НАТО зберігає військову присутність у різних регіонах світу, які є потенційними джерелами загроз для безпеки і стабільності, зокрема в Іраку, Сирії та Лівії [20 с. 274-276].

Однак, діяльність НАТО також має свої критики, зокрема з приводу втручання у внутрішні справи країн і використання сили в міжнародних конфліктах. Також існують думки про те, що НАТО не завжди діє в інтересах всіх країн-членів, але ці питання потребують окремої дискусії та аналізу.

Роль НАТО в на міжнародне становище в світі полягає не тільки в забезпеченні військової безпеки, але й в впливі на політичні процеси у різних країнах-членах та партнерах альянсу. Оскільки НАТО є найбільшим військово-політичним альянсом у світі, його рішення та ставлення до різних міжнародних питань має великий вплив на політичне становище у світі.

Одним з основних принципів НАТО є колективна оборона, яка означає, що країни-члени мають допомагати одна одній у випадку агресії. Цей принцип сприяє зміцненню довіри та співпраці між країнами-членами НАТО, що має позитивний вплив на їх політичні відносини.

НАТО також впливає на політичне становище у світі через свою співпрацю з різними міжнародними організаціями, такими як ООН, Європейський союз та Організація з безпеки та співробітництва в Європі. Це дозволяє НАТО сприяти розвитку співпраці між різними країнами та забезпечувати міжнародну безпеку та стабільність.

Крім того, НАТО активно займається просуванням демократії та захистом прав людини. Країни-члени НАТО прагнуть втілювати ці цінності у своїй внутрішній політиці та допомагати іншим країнам у їх розвитку. Це сприяє зміцненню демократії та прав людини у світі, що має позитивний вплив на політичне становище у світі. Крім того, країни-члени НАТО мають можливість взаємодіяти та співпрацювати на рівні різних міжнародних організацій, таких як ООН, ЄС та інші, з метою спільного прийняття рішень з питань міжнародної безпеки та стабільності.

Однак, вплив НАТО на політичне становище у світі не є безсуперечним. Деякі критики стверджують, що альянс сприяє нарощуванню військових витрат, зокрема у США, та є чинником ескалації геополітичних конфліктів. Також існують обґрунтовані зауваження щодо демократичності та прозорості прийняття рішень в альянсі, особливо в контексті військових операцій [19 с. 124-126].

Важливою особливістю НАТО як військово-політичної структури є можливість приймати договори, що мають міжнародний статус. Одним з найважливіших договорів був Договір про взаємну допомогу та безпеку між США та країнами Західної Європи (1949), який був основою

створення НАТО. Цей договір закладав засади взаємодії та взаємодопомоги між країнами-учасницями у разі військової агресії з боку будь-якої іншої держави. Цей договір став основою для розвитку взаємодії між НАТО та країнами-партнерами, зокрема, країнами Північної Атлантики [17 с. 11-14].

У 1955 році було укладено Договір про добровільне приєднання Німеччини до НАТО, який забезпечив включення ФРН до військового альянсу і створення єдиної захисної системи в Європі. Договір передбачав заборону створення будь-яких збройних сил окрім національних, а також запровадження механізму консультацій між країнами-учасницями щодо захисту їхніх територій в разі нападу.

До інших важливих договорів, що були укладені НАТО в період Холодної війни, входять Паризькі угоди 1954 року, що передбачали створення Європейського співтовариства з оборони, яке повинно було забезпечити колективну оборону країн Європи від радянської агресії. Крім того, НАТО було ініціатором підписання Збройного статуту ООН в 1951 році, який закріплював право на самооборону країн-членів ООН та регулював використання військ ООН [20 с. 48-49].

У 1967 році була підписана Оттавська декларація, яка розширила політичну роль НАТО та визначила принцип «рівних партнерів» між країнами-членами. Згідно з цим принципом, країни-члени НАТО визнавалися рівними партнерами, здатними приймати рішення з питань колективної безпеки і співпрацювати у забезпеченні міжнародної безпеки. Оттавська декларація була важливим кроком у політичній розвитку НАТО в холодну війну. Згідно з цією декларацією, НАТО посилювало свої зусилля з підтримки демократії та стабільності в Європі. Крім того, декларація визначила принцип «рівних партнерів», який забезпечував, що всі країни-члени НАТО мали однакові права і обов'язки

щодо прийняття рішень з питань безпеки і співпраці у забезпеченні міжнародної безпеки [20 с. 63].

До інших документів, які були підписані в холодну війну, належать Заключна актова заява зі зустрічі міністрів закордонних справ країн-учасниць НАТО в 1975 році. У цьому документі НАТО і його члени зобов'язалися до дотримання ряду принципів, таких як захист прав людини та основних свобод, принцип суверенітету та невтручання внутрішніх справ інших країн, відмова від застосування сили і вирішення спірних питань шляхом мирних переговорів [14 с. 173-174]. Зокрема, Заключна актова заява зі зустрічі міністрів закордонних справ країн-учасниць НАТО в Хельсінкі в 1975 році була важливим кроком у напрямі поліпшення відносин між Східним та Західним блоками. У документі було закріплено принципи взаємовідносин між державами, такі як взаємну повагу та невтручання у внутрішні справи інших країн. Крім того, в заяві була виражена підтримка захисту прав людини та основних свобод [25 с. 187-188].

Одним з найважливіших документів, що були підписані під час Холодної війни, відноситься Договір про зменшення стратегічної зброї (СТАРТ), який був укладений між СРСР та США в 1991 році. Цей договір передбачав зменшення кількості ядерних збройних систем, що знизило загрозу ядерної війни [21 с. 421].

Після завершення Холодної війни та розпаду СРСР, НАТО продовжило свою діяльність та трансформувалося в новій геополітичній ситуації. Одним із перших кроків було прийняття нової Стратегії НАТО у 1991 році, яка відображала нову роль альянсу у міжнародній системі після завершення Холодної війни [3].

Не менш важливим документом, який був підписаний після завершення Холодної війни, була Римська декларація (1991), в якій НАТО

підтвердило свою роль у забезпеченні безпеки й стабільності в Європі та запропонувало розвиток нових стосунків із СРСР та Центрально-Східної Європи.

У 1994 році було підписано Рамкову угоду про партнерство і співпрацю між НАТО та Росією. Цей документ був важливим кроком у розвитку стосунків між НАТО та Росією, які стали більш сприятливими для співпраці та зменшення ризиків для міжнародної безпеки.

У 1994 році НАТО підписала Партнерську програму з країнами Центральної та Східної Європи, що надавала їм можливість співпрацювати з альянсом у різних сферах, таких як військова співпраця, безпека та оборонна реформа. Це був крок до поглиблення відносин з країнами, які раніше були частинами впливу СРСР.

У 1999 році НАТО розширило свої кордони з прийняттям Польщі, Угорщини та Чехії в якості нових країн-членів. У 2004 році до складу НАТО приєдналися сім країн Східної та Центральної Європи: Болгарія, Естонія, Латвія, Литва, Румунія, Словаччина та Словенія [10].

У 2002 році НАТО та Росія підписали Договір про роззброєння та контроль за зброєю. Цей документ містив положення про зменшення кількості стратегічної ядерної зброї та розвиток співпраці у галузі безпеки [8 с. 68].

Окрім того в 1999 та 2010 роках було прийнято нові Стратегічні концепції НАТО. [2] Варто відмітити, що ці 2 стратегічні концепції приймалися з розумінням Росії як важливого партнера НАТО в регіоні, і що саме цікаве, ні вторгнення в Грузію, ні анексія Криму та розпалювання війни на Сході України не змусили Альянс негайно переглянути спочатку концепцію 1999 року, а також замінивши її концепцію 2010 року. Ці спроби загравання з Росією призвели до неправильної оцінки її небезпеки для безпекової ситуації в Європі і дозволили їй розпочати

наймасштабнішу, після завершення Другої світової, війну в Європі. Як наслідок, уже 29 червня 2022 року на Мадридському саміті НАТО прийнято актуальну на даний час Стратегічну концепцію, яка виходить з того, що загрозою для НАТО номер один — є Росія та всі авторитарні режими, як то КНДР чи Білорусь, вперше за 30 років, змістивши тероризм на друге місце.

Крім військово-політичної, НАТО ще й займається економічною діяльністю, члени альянсу є одним з найбільших ринків збуту для американських виробників зброї та обладнання. Завдяки значним обсягам закупівель, НАТО забезпечує зайнятість для тисяч працівників у збройній промисловості країн-членів. Крім того, військова присутність НАТО у різних регіонах світу може стимулювати розвиток місцевої економіки шляхом залучення іноземних інвестицій та сприяння стабільності в країні чи регіоні.

У той же час, витрати на обслуговування та розвиток НАТО можуть становити значні навантаження на економіку країн-членів, особливо у період економічних криз та скорочення бюджетів. Також військові конфлікти, в яких бере участь НАТО, можуть мати негативний вплив на економіку країн-учасниць через зниження споживчої діяльності та збільшення державного боргу у зв'язку зі зобов'язаннями на збільшення витрат на оборону [11 с. 163-165].

Однак, загальний вплив НАТО на світову економіку є складним процесом та залежить від багатьох факторів, таких як обсяги закупівель, рівень військової присутності, ступінь участі у міжнародних конфліктах та інші фактори.

З іншого боку, НАТО також використовує економічні інструменти, щоб підтримувати стабільність у своїх країнах-членах та партнерах. Наприклад, НАТО підтримує немілітарні проекти розвитку

енергоефективності та цивільної інфраструктури, що сприяє економічному розвитку та зниженню залежності від імпорту.

Крім того, НАТО забезпечує безпеку на морі та в повітрі, що є важливим для забезпечення міжнародної торгівлі. Наприклад, НАТО виконує міжнародні місії, щоб забезпечити безпеку на кораблях, які перевозять нафту та інші товари.

ВИСНОВКИ

Проблема описана в даній роботі є досить динамічною і дуже швидко розвивається, особливо в останнє десятиліття. Тому в історіографії з даної теми є проблеми пов'язані з певною неможливістю оперативно її досліджувати та секретністю певних документів, що можуть слугувати джерельною базою для досліджень.

Щодо вже наявних досліджень то можна їх перш за все розділити на українські та дослідження закордонних авторів. В українській історіографії дослідники активно вивчають проблеми відносин НАТО з Росією та їх вплив на безпеку України. Вони також розглядають роль України у НАТО та її перспективи членства у цій організації. Закордонні дослідники більш широко вивчають даний напрям, що дозволяє виділити 3 основні підходи в дослідженнях.

Перший підхід, який базується на реалістичній парадигмі, акцентує увагу на військовому та стратегічному аспектах НАТО. Вчені цього підходу висвітлювали роль НАТО у забезпеченні колективної безпеки та захисті від потенційних загроз соціалістичного табору. Вони бачуть НАТО як важливий інструмент у запобіганні війн, а також в обороні західних демократичних цінностей.

Другий підхід напрямлений на розуміння НАТО як міжнародної політичної організації, яка відображає більш широку геополітичну картину. Дослідники цього підходу зосереджували увагу на взаємодії

НАТО з іншими країнами (особливо Росією) та міжнародними організаціями. Вони висвітлювали роль НАТО у забезпеченні стабільності та безпеки в світі, а також у розвитку демократії та прав людини.

Третій підхід направлений вже більше на практичне русло та досліджує реальні дії НАТО у боротьбі з загрозами, а також дозволяє проаналізувати ефективність роботи Альянсу та побачити недоліки у роботі блоку.

Щодо загроз з якими зіткнулося НАТО, то вони були дуже серйозними і різноманітними від початку самого існування Альянсу. Самі ці загози можна розділити на 2 періоди: загози періоду Холодної війни та ті, що виникали після її завершення. Щодо першого періоду, то перш за все, це була загроза пов'язана із появою та поширенням ядерної зброї у противників Альянсу, використання якої навіть у невеликій кількості могло призвести до непоправної шкоди та великої кількості жертв. Другим важливим аспектом була проблема розвитку комунізму та радянського впливу в Європі та інших частинах світу, який за своєю суттю був загрозою для демократії та свободи.

Крім того, НАТО зіткнулося з великою кількістю викликів у відносинах з Радянським Союзом, включаючи придушення національних та продемократичних рухів в Польщі, Угорщині, Чехословаччині та інших країнах Центральної та Східної Європи. Крім того, війни в Кореї та В'єтнамі показали, що Радянський Союз та його союзники готові втручатися в різні конфлікти у світі, що є загрозою для міжнародної стабільності [16].

Після закінчення холодної війни, загози для НАТО стали більш різноманітними та глобальними. Серед них можна виділяється тероризм,

розповсюдження ядерної зброї, кібератаки, енергетична залежність та російська збройна агресія в регіоні.

Щодо протидії цим загрозам то з моменту створення НАТО організація здійснює різні дії для забезпечення безпеки в світі. Однією з таких дій є, так звана, колективна оборона, яка включає в себе планування та проведення військових навчань, спільних військових операцій, збирання розвідувальної інформації та інші заходи для підтримки безпеки країн-членів НАТО та їх партнерів. Також НАТО активно співпрацює з іншими країнами та організаціями для забезпечення мирного врегулювання конфліктів, запобігання поширенню збройних конфліктів та боротьбі з міжнародним тероризмом.

Для досягнення цілей із забезпечення колективної безпеки НАТО вдосконалює свої стратегії, адаптується до змін в міжнародній ситуації та удосконалює свої методи інтервенції. Це все зумовлено тим, що Альянс водночас є і політичним блоком, тому робота в сфері міжнародної політики часом є більше ефективною за силові операції.

Водночас НАТО займається забезпеченням безпеки не тільки країн-членів, а й партнерів. Яскравим прикладом є війна на Сході України та повномасштабне вторгнення 24 лютого 2022 року. Весь час існування бойових дій на території України Альянс надавав підтримку нашій державі, це як різного роду тренувальні місії для військовослужбовців, так і матеріально-технічна допомога, яка дозволила спочатку стабілізувати лінію фронту після повномасштабного вторгнення та, згодом, провести Силам оборони України досить успішні контрнаступальні операції на різних ділянках фронту. Але, при тому, можна трактувати це повномасштабне вторгнення як наслідок політики загравання НАТО з Росією, та надією Альянса на примарне партнерство з державою-агресором.

Оцінка діяльності НАТО для забезпечення безпеки є досить складним завданням, оскільки роль та внесок Альянсу у міжнародну безпеку можуть мати як позитивний, так і негативний аспекти. З одного боку, НАТО зуміло забезпечити колективну оборону своїх країн-членів та запровадити стандарти безпеки, які покращили рівень захисту країн від зовнішніх загроз. Більше того, НАТО здійснює співпрацю з іншими регіональними та міжнародними організаціями, зокрема з ООН, ЄС, ОБСЄ та іншими, з метою підвищення ефективності своєї діяльності.

З іншого боку, Альянсу не вдалося утихомирити Росію у своїй загарбницькій діяльності та припинити війну яка тривала майже на кордонах блоку з 2014 року. Також інколи НАТО стає засобом геополітичних інтересів деяких країн, які використовують Альянс для своїх цілей. Крім того, деякі країни-члени НАТО не завжди дотримуються принципів демократії та прав людини, що також може стати причиною критики діяльності альянсу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

Джерела:

1. Північноатлантичний договір : Міжнар. угода від 04.04.1949 р. : станом на 24 серп. 2009 р.
URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/official_texts_17120.htm (дата звернення: 27.02.2023).
2. Стратегічна Концепція Альянсу (1999) : Стратег. коцепція від 24.04.1999 р. URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/official_texts_27433.htm (дата звернення: 02.03.2023).
3. The Alliance's New Strategic Concept (1991) : Стратег. коцепція від 08.11.1991 р. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_23847.htm?selectedLocale=en (дата звернення: 02.03.2023).

Література:

4. Безпека та стабільність країн постсоціалістичної Європи в контексті розширення НАТО: ілюзії та реалії: Матеріали міжнар. наук. семінару, Чернівці, / О.В. Добржанський (ред. кол.). – Чернівці : Золоті литаври, 2003. – 129 с.
5. Гуменюк Б. Глобалізація і сучасний міжнародний процес. / Гуменюк Б., Шергіна С. – К. : Університет «Україна», 2009. – 508 с.

6. Brzezinski Z. After Srebrenica. *The Black Book Of Bosnia: The Consequences Of Appeasement* / ред. N. Mousavizadeh. Нью-Йорк, 1996. С. 153–157.
7. Brzezinski Z., Huntington S. P. *Political Power: USA USSR* : підручник. Нью-Йорк : Viking Adult, 1964. 461 с.
8. Brzezinski Z. *The Geostrategic Triad: Living with China, Europe, and Russia* : підручник. Вашингтон : Center for Strategic & International Studies, 2000. 88 с.
9. Cooper R. *The Breaking of Nations: Order and Chaos in the Twenty-First Century* : підручник. Нью-Йорк : Grove Press, 2004. 192 с.
10. Deni J. R. *Modifying America's Forward Presence in Eastern Europe. Parameters.* 2016. Т. 46, № 1. С. 35–43. URL: <https://press.armywarcollege.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2822&context=parameters> (дата звернення: 09.03.2023).
11. Huntington S. P. *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order* : монографія. Нью-Йорк : Simon & Schuster, 2011. 368 с.
12. Kay S. I. *NATO and the future of European security* : докторська дисертація. Емгерст, 1997. 347 с.
13. Kissinger H. *Diplomacy* : посібник. Нью-Йорк : Simon & Schuster, 1995. 912 с.
14. Kissinger H. *The Troubled Partnership: A Re-Appraisal of the Atlantic Alliance*. Вестпорт : praeger, 1982. 266 с.
15. Lindley-French J. *The North Atlantic Treaty Organization: The Enduring Alliance* : підручник. 2-ге вид. Лондон : Routledge, 2006. 182 с.
16. Logevall, F. *Choosing War: The Lost Chance for Peace and the Escalation of War in Vietnam*. Берклі : University of California Press, 1999. 557 с.
17. Lord Ismay, *NATO: The First Five Years, 1949-1954*. Париж : North Atlantic Treaty Organization, 1954. 280 с.

18. NATO And Terrorism: On Scene: New Challenges for First Responders and Civil Protection : Матеріали конф. / ред.: F. L. Edwards, F. Steinhäusler. Епісейра : Springer, 2007. 279 с.
19. Pagedas, Constantine A. Anglo-American Strategic Relations and the French Problem 1960-1963: A Troubled Partnership. London: Frank-Cass, 2000. 328 с.
20. Sayle T. A. Enduring Alliance: A History of NATO and the Postwar Global Order : підручник. Ітака : Cornell University Press, 2019. 360 с.
21. Schmidt G. A history of NATO: The First Fifty Years. Лондон : Palgrave Macmillan, 2001. Т. 3 : NATO: Volume 3: The First Fifty Years. 498 с.
22. Simon J. Nato Enlargement & Central Europe: A Study in Civil-Military Relations : підручник. Гонолулу : University Press of the Pacific, 2002. 336 с.
23. Solana J. Preface. *European Security and Defence Policy An Implementation Perspective* / ред.: M. Merlingen, R. Ostrauskaite. Лондон, 2007. С. 15.
24. The EU and NATO: The Essential Partners : підручник / ред.: G. Lindstrom, T. Tardy. Париж : European Union Institute for Security Studies, 2019. 89 с. URL: http://publications.europa.eu/resource/ce-l-lar/08e9e07b-cd30-11e9-992f-01aa75ed71a1.0001.01/DOC_1 (дата звернення: 10.03.2023).
25. Trachtenberg, Marc. History and Strategy. Princeton: Princeton University Press, 1991 304 с.

Електронні ресурси:

26. Allied Command Operations (ACO). NATO. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_52091.htm?selected-Locale=en (дата звернення: 10.03.2023).

27. Buchholz K. Finland Becomes 31st Member of NATO, 2023. Statista. URL: <https://www.statista.com/chart/26674/european-countries-by-year-of-joining-nato/> (дата звернення: 07.04.2023).
28. Piter L. Чому відносини Росії та НАТО зіпсувалися ще до України, 2014. BBC. URL: https://www.bbc.com/ukrainian/politics/2014/09/140903_russia_nato_ukraine_yg (дата звернення: 01.04.2023).

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Кодекс академічної доброчесності здобувача вищої освіти Херсонського державного університету

**КОДЕКС АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ
ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ ХЕРСОНЬСЬКОГО
ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

Я, Тусак Ірина Дмитроівна

учасник(це) освітнього процесу Херсонського державного університету, УСВІДОМЛЮЮ, що академічна доброчесність – це фундаментальна етична цінність усієї академічної спільноти світу.

ЗАВЯЛЮ, що у своїй освітній і науковій діяльності **ЗОБОВ'ЯЗУЮСЯ**:

- дотримуватися:
 - вимог законодавства України та внутрішніх нормативних документів університету, зокрема Статуту Університету;
 - принципів та правил академічної доброчесності;
 - нульової толерантності до академічного плагіату;
 - моральних норм та правил етичної поведінки;
 - толерантного ставлення до інших;
 - дотримуватися висшого рівня культури спілкування;
- надавати згоду на:
 - безпосередню перевірку курсових, кваліфікаційних робіт тощо на ознаки наявності академічного плагіату та допоміжного спеціалізованих програмних продуктів;
 - оброблення, збереження й розміщення кваліфікаційних робіт у відкритому доступі в інституційному репозитарії;
 - використання робіт для перевірок на ознаки наявності академічного плагіату в інших роботах виключно з метою виявлення можливих ознак академічного плагіату;
- самостійно виконувати навчальні завдання, завдання поточного й підсумкового контролю результатів навчання;
 - надавати достовірну інформацію щодо результатів власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використаних методик досліджень та джерел інформації;
 - не використовувати результати досліджень інших авторів без використання посилань на їхню роботу;
 - своєю діяльністю сприяти збереженню та примноженню традицій університету, формуванню його позитивного іміджу;
 - не чинити правопорушень і не сприяти вчиненню іншими особами;
 - підтримувати атмосферу довіри, власної відповідальності та співпраці в освітньому середовищі;
 - поважати честь, гідність та особисту недоторканність особи, незважаючи на її стать, вік, матеріальний стан, соціальне становище, расову належність, релігійні й політичні переконання;
 - не дискримінувати людей на підставі академічного статусу, а також за національного, расового, статевого чи іншого належності;
 - відповідально ставитися до своїх обов'язків, чесно та сумлінно виконувати необхідні навчальні та науково-дослідницькі завдання;
 - запобігати виникненню у своїй діяльності конфлікту інтересів, зокрема не використовувати службових і родинних зв'язків з метою отримання нечесної переваги в навчальній, науковій і трудовій діяльності;
 - не брати участі в будь-якій діяльності, пов'язаній із обманом, нечесністю, списуванням, фабрикуванням;
 - не підроблювати документи;
 - не поширювати неправдиву та компрометуючу інформацію про інших здобувачів вищої освіти, викладачів і співробітників;
 - не отримувати і не пропонувати винагород за несправедливе отримання будь-яких переваг або здійснення впливу на зміну отриманої академічної оцінки;
 - не залякувати й не проявляти агресії та насильства проти інших, сексуальні домагання;
 - не завдавати шкоди матеріальним цінностям, матеріально-технічній базі університету та особистій власності інших студентів та/або працівників;
 - не використовувати без дозволу ректорату (деканату) символіку університету в заходах, не пов'язаних з діяльністю університету;
 - не здійснювати і не заохочувати будь-яких стриб, спрямованих на те, щоб за допомогою нечесних і негідних методів досягти певних моральних цілей;
 - не завдавати шкоди власному здоров'ю або безпеці інших студентів та/або працівників.

УСВІДОМЛЮЮ, що відповідно до чинного законодавства у разі недотримання Кодексу академічної доброчесності буду нести академічну та/або інші види відповідальності й до мене можуть бути застосовані заходи дисциплінарного характеру за порушення принципів академічної доброчесності.

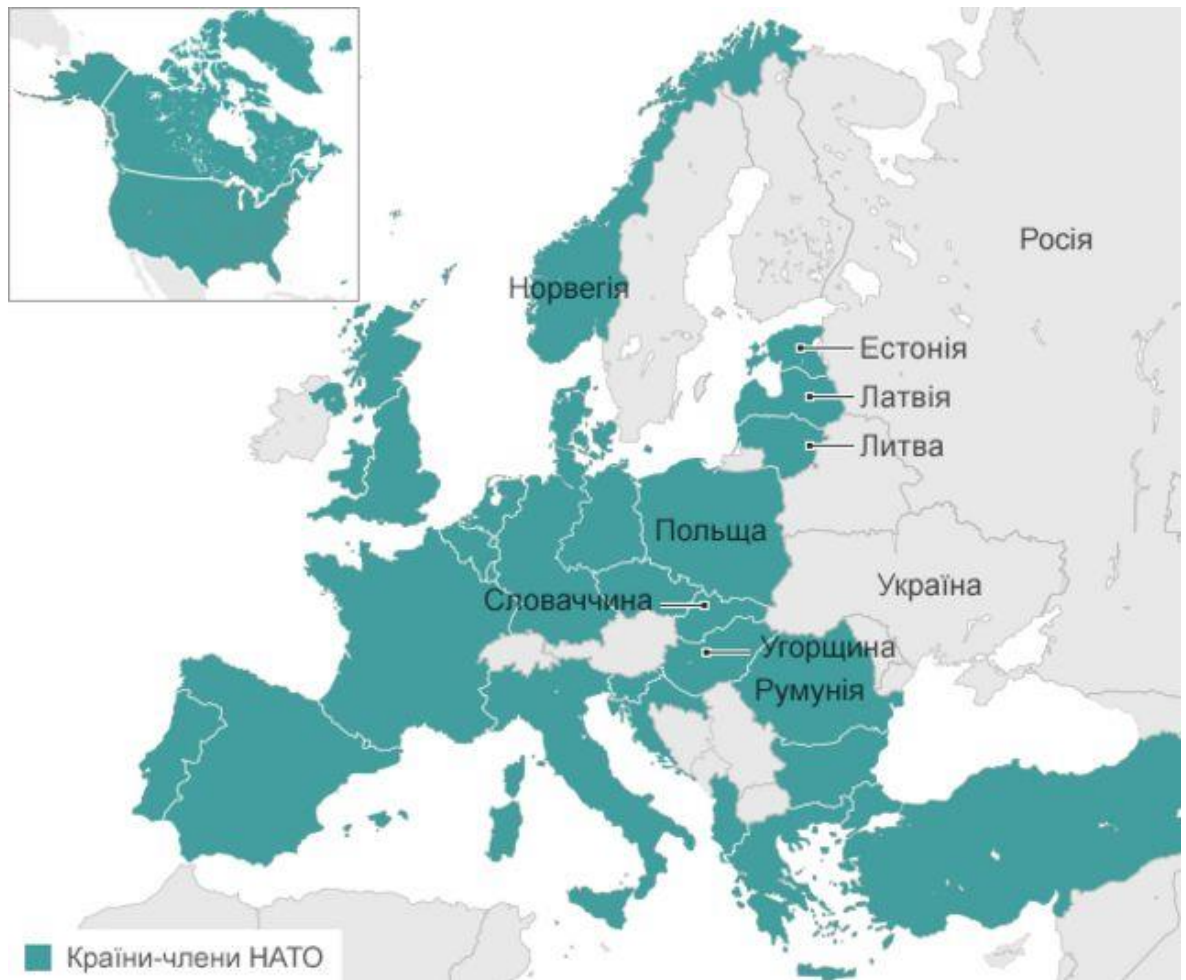
02.02.2023
(дата)

(ім'я, прізвище)

Ірина Тусак
(ім'я, прізвище)

ДОДАТОК Б

Країни члени НАТО [28]

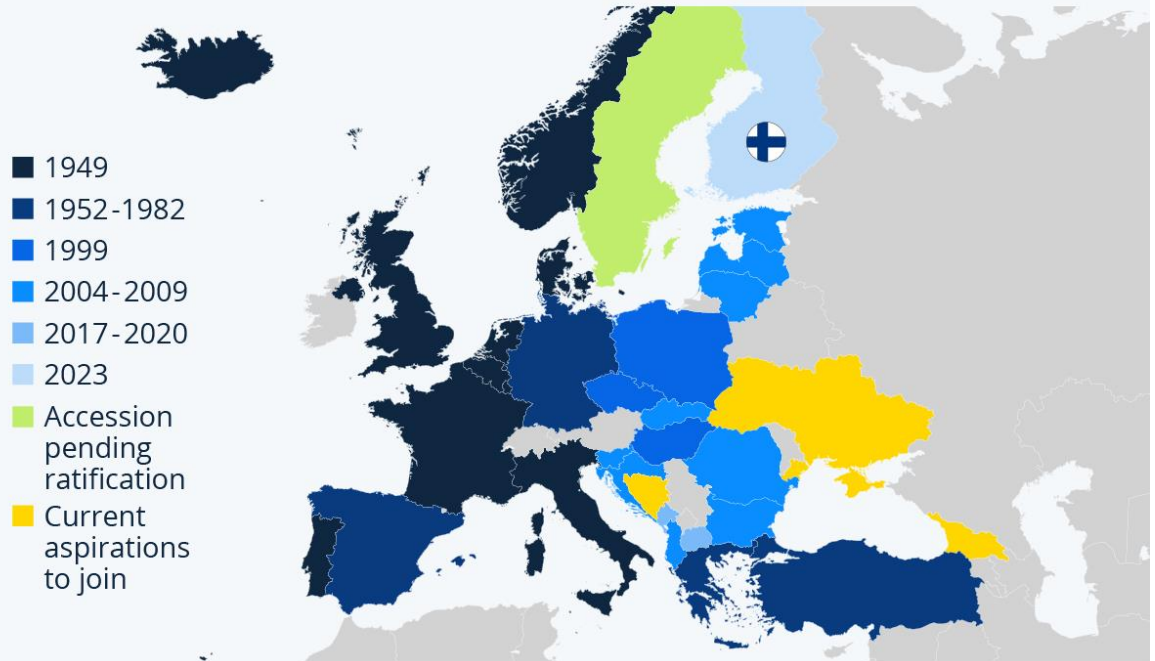

ДОДАТОК Б

Розширення НАТО за роками [27]

Finland Becomes 31st Member of NATO

European countries by year they joined NATO

Map excludes the United States and Canada, both founding members of NATO.

Source: NATO

